

Atomkraft? Nein danke

En jämförande studie av den svenska och tyska
kärnkraftsavvecklingen efter Fukushimaolyckan

Abstract

After the Fukushima accident in 2011, Sweden and Germany acted differently. Sweden stressed its nuclear power plant while Germany made a complete turn and decided on a nuclear power settlement by 2022. It raises questions why Germany and Sweden acted differently after the Fukushima accident. The purpose of this thesis is to analyze why a political decision was taken on a nuclear power phase out in Germany but not in Sweden. The question to be answered was "Why did not the Fukushima accident have the same effect in Sweden as it had in Germany?" The analyse is done according to John Kingdon's multiple streams, which is a theory of policy processes and agenda setting. The result of the thesis shows that both German and Swedish experts estimated that an energy transfer to renewable energy would be possible. Furthermore the consensus was low in both countries, preventing a change in nuclear power policy. The conclusion of the thesis is that Greenpeace's drive was much stronger in Germany, a forcing power Consular Merkel couldn't ignore.

Nyckelord: Nuclear phase-out , "multiple streams", John Kingdon, Germany, Sweden

*Antal ord:*10432

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning.....	2
2.1 Uppsatsens disposition	2
3.Sverige och Tyskland efter Fukushima	3
3.1 Sveriges efter Fukushimaolyckan.....	3
3.2 Tyskland efter Fukushimaolyckan	3
3.3 Stora skillnaden mellan Sverige och Tyskland	4
4. Teori om policyprocesser, agendasättande och tidigare forskning	5
4.1 Definition av centrala begrepp	5
4.2. Tidigare forskning	6
4.3 John Kingdons Flödesramverk	6
4.3.1 Problem.....	7
4.3.2 Policy	7
4.3.3 Politik.....	7
5. Metod och material	9
5.1 Analysverktyg.....	9
5.2 Undersökningens metod	10
6. Resultat.....	12
6.1 Policyflödet.....	12
6.1.1 Byråkrati	12
Sverige.....	12
Tyskland	13
6.1.2 Tankesmedjor	13
Sverige.....	13
Tyskland	14
6.1.3 Experter	14
Sverige.....	14
6.2 Politikflödet	15
6.2.1 Miljörelse	15
Sverige.....	15
6.2.2 Politiska partier.....	17
Sverige.....	17
Tyskland	18
6.2.3 Nationsopinionsyttringar	19
Sverige.....	19
Tyskland	19
7. Diskussion.....	21

7.1 Policyflödet.....	21
7.1.1 Sverige.....	21
7.1.2 Tyskland.....	23
7.2 Politikflödet.....	24
7.2.1 Sverige:.....	24
7.2.2 Tyskland.....	25
8. Avslutande diskussion.....	27
9. Referenslista.....	28

1. Inledning

I mars 2011 drabbades Japan av en jordbävning som orsakade en tsunami som slog mot landets östkust. Det resulterade i tre stycken härdsmltor vid kärnkraftverket Fukushima. Trots att ingen omkom till följd av kärnkraftsolyckan har flera stater sett över riskerna med kärnkraftverk. Det som är intressant med Fukushimaolyckan är hur olika stater med kärnkraftsenergi agerade efteråt gällande kärnkraftspolicy. I Tyskland beslöt regeringen om att omedelbart stänga ner åtta kärnkraftverk och att all kärnkraft skulle vara avvecklade innan 2022. I Sverige beslöt regeringen att kärnkraften skulle stresstestas, men inget nytt avvecklingsbeslut togs. Förbundskansler Merkel gjorde en helomvändning från att tidigare skjuta upp kärnkraftsavvecklingen, då hon menat att övergång till förnybar energi inte varit möjlig, till att efter Fukushimaolyckan omedelbart avveckla kärnkraften. Jämförelsen mellan Sveriges och Tysklands hantering av kärnkraftsfrågan efter Fukushimaolyckan är intressant. Båda länderna ses ofta som föregångsländer i miljöfrågan, men var innan olyckan förespråkare av kärnkraft. Efter olyckan tog ländernas agerande skilda vägar.

Många forskare argumenterar att beslutet Förbundskansler Merkel tog berodde på miljörelsen som drivit på frågan om kärnkraftsavveckling. Tidigare forskning som gjorts gällande Sverige och Tyskland visar att Tyskland har en starkare miljörelse än Sverige, samt att den i större utsträckning påverkar beslutsfattare.

Denna uppsats utreder vad som gjorde att frågan om kärnkraftsavveckling hamnade på beslutsagendan i Tyskland, men inte i Sverige, efter Fukushimaolyckan.

2.Syfte och frågeställning

Sverige och Tyskland är två länder som många gånger ses som föregångsländer inom miljöfrågan. Sverige är ett av de länderna i världen med de äldsta kärnkraftsreaktorerna. Efter Fukushimaolyckan beslöt Tyskland sig för att avveckla all kärnkraft innan 2022, medan Sverige stresstesta sina kärnkraftsreaktorer men bibehöll beslutet som togs 2010 om att nya reaktorer får byggas. Kärnkraftsfrågan har varit ett omdiskuterat ämne och varit uppe på den politiska beslutsagendan i flera decennium i de båda länderna. Det som diskuteras kring kärnkraftsfrågan är främst klimatpåverkan och säkerhetsrisken. Det väcker således frågor varför Tyskland och Sverige hanterade efterskvalen av Fukushimaolyckan på så pass olika sätt. Det huvudsakliga syftet i denna uppsatsen är att undersöka varför det togs ett politiskt beslut om en kärnkraftsavveckling i Tyskland men inte i Sverige efter Fukushimaolyckan. Genom att utreda hur påverkningsarbete av avvecklingen sett ut i respektive land utifrån en teori om policyprocesser är ambitionen att bidra till en ökad förståelse till varför Sverige och Tyskland agerade olika efter Fukushimaolyckan. Detta kommer förhoppningsvis bidra till en förståelse till varför Tyskland valde att avveckla kärnkraften och Sverige kärnkraftsbeslut låg fast.

Frågeställningen i denna uppsats är följande:

”Varför hade inte Fukushimaolyckan lika stor i effekt i Sverige som den hade i Tyskland?”

2.1 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en överblick över varför det är intressant att undersöka varför Fukushimaolyckan inte fick samma effekt i Sverige som i Tyskland. I *andra kapitlet* redogörs uppsatsens syfte och frågeställning, nästföljande kapitel redogör för skillnad mellan Sverige och Tyskland efter Fukushimaolyckan. Kapitel *fyra* presenterar John Kingdons flödesramverk, för att därefter i kapitel *fem* presentera analysverktyget och den metod som ligger till grund för denna undersökning. Kapitel *sex* innehåller resultat och kapitel *sju* diskussion. I kapitel *åtta* kommer den avslutande diskussionen att ske och därpå följer referenslistan.

3. Sverige och Tyskland efter Fukushima

Följande avsnitt kommer att beröra den svenska och tyska kärnkraftspolitiken efter Fukushimaolyckan. Först kommer efterföljden i Sverige att presenteras för att därefter redogöra för Tysklands förändringar inom kärnkraftpolitiken. Därefter kommer en sammanfattning göras för att visa på den största skillnaden i respektive land

3.1 Sveriges efter Fukushimaolyckan

Nyheten om Fukushimaolyckan nådde Sverige med en oro om dödssiffror och vilka konsekvenser det skulle få på miljön. En viss oro uppstod hos den svenska befolkningen men inga större anti-kärnkraftsdemonstrationer bröt ut(Sveriges radio 2011).

Efter Fukushimaolyckan genomfördes det stresstester på alla kärnkraftverk i syfte att se hur de klarar sig i påfrestande förhållanden, som exempelvis översvämningar och kraftiga jordbävningar. Dessa stresstester var ett beslut från EU:s ministerråd. Den svenska regeringen beslöt sig även för att stresstesta mellanlagret för kärnbränsle. Strålsäkerhetsmyndigheten krävde även att kärnkraftsföretagen skulle lämna in åtgärdsplaner för hur anläggningarnas säkerhet ska höjas(strålsäkerhetsmyndigheten 2017).

Debatten om kärnkraften ökade till viss del, då grupper som Greenpeace och Folkkampanjen drev på debatten. Även median diskuterade kärnkraftens framtid men ingen större debatt i riksdagen blev av (Karantz 2017). Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet la fram motioner i Riksdagen men det tidigare bestämmandet från 2009 om att de tio kärnkraftsreaktorerna ska ersättas innan 2020 låg fast(Motion 2011/12 N221).

Sedan 2011 har debatten kring kärnkraftsenergin varit relativt lugn och inte förens 2016 slöts det en ny energiöverenskommelse mellan regeringspartierna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna. Energiöverenskommelsen innebär att innan 2040 ska Sverige helt vara försörjt med förnybar elproduktion. Inget stoppdatum för kärnkraften togs, utan så länge de behövs så kommer det användas. De fyra reaktorerna som redan finns beslut om ska stängas innan 2020, men det finns tillstånd att nya reaktorer kan tillåtas (Karnatz 2017)(Riksdagen 2016).

Sverige har idag 10 stycken kärnkraftsreaktorer och 2017 kom 40 % av den totala energiproduktionen från kärnkraft, vattenkraften för 40 %, vindkraften för 11 % och kraftvärmens för 9 % (Holmström 2018).

3.2 Tyskland efter Fukushimaolyckan

Nyheten om Fukushimaolyckan spreds med uppståndelse i Tyskland, vilket resulterade i att 200 000 demonstrerade mot kärnkraften. Direkt efter olyckan gick förbundskansler Merkel och hennes regering ut med att de omedelbart stänger ned de åtta äldsta kärnkraftsreaktorerna temporärt. Ett par månader efter olyckan togs ytterligare beslut om

att all kärnkraft ska avveckla innan 2022 och att de åtta kärnkraftverken ska stängas permanent. Förbundskansler Merkel hade således gjort en helomvändning av den tyska kärnkraftspolitiken. Ett par månader innan Fukushimaolyckan hade hon förlängt livstiden på kärnkraftsreaktorerna, vilket innebär att sista reaktorn skulle avvecklas 2036. Beslutet hade möts av 100 000 motdemonstranter (Morris, Jungjohann 2016;6). Beslutet om energiövergången till energieffektiv och förnybar energi brukar således gå under namnet Energiewende (Morris, Jungjohann 2016;6)

Avvecklingsbeslutet togs inte emot bra av företagen som hade investerat i kärnkraftverken. Flera företag stämde den tyska regeringen på de förlorade intäkterna på grund av den omedelbara nedstängningen av kärnkraftverken. Denna konflikt har ännu inte blivit löst. Vidare finns det fortfarande frågor kring var den slutgiltiga avfallsförfaringen ska vara. Det finns en oro kring risken att den radioaktiva strålningen hamnar i vattnet (Morris, Jungjohann 2016;341-378).

2017 utgjorde kärnkraften 11,7 % av den totala energikonsumtionen och den förnybara energin utgjorde 33,3 %. Energin från gas utgjorde 13,2 % och brun- och svartkolen utgjorde 36,66 %. Resterande 5,2 % kommer från olja och övriga energikällor (Appunn, Bieler, Wettengel, 2018).

3.3 Stora skillnaden mellan Sverige och Tyskland

Sammanfattningsvis var det stora skillnader i hur Sverige och Tyskland agerade efter Fukushimaolyckan. Den svenska befolkningen negligerade oron att en kärnkraftsolycka skulle kunna ske i Sverige. Den tyska befolkningens oron om en olycka ökade och massdemonstrationer hölls i hela Tyskland. Det som är intressant i det hela är att Förbundskansler Merkel denna gång vände i frågan och omedelbart påbörjade en kärnkraftsavveckling, medan Sverige enbart stresstestade sina kärnkraftsreaktorer och ett beslut om slutdatum för kärnkraftverken togs inte.

4. Teori om policyprocesser, agendasättande och tidigare forskning

Det finns flera olika teoretiska ramverk som skulle kunna användas för att svara på denna uppsats frågeställning. Jag har valt att använda en teori om policyprocesser och agendasättande för att utreda varför Sverige inte valt att avveckla kärnkraften lika drastiskt som Tyskland. Teorin som uppsatsen tar sin utgångspunkt i är John Kingdons flödesramverk, även kallat *multipla strömmar* som han utvecklade under 1980-talet. Kingdons teori vill klargöra vad som gör att vissa frågor tas upp på den politiska agendan och därefter varför en del av frågorna hamnar på beslutsagendan. I detta avsnitt kommer först en definition av centrala begrepp att göras, för att sedan se till tidigare forskning av miljörelser för att avslutningsvis presenterar de olika flödena.

4.1 Definition av centrala begrepp

I denna uppsats är det främst Kingdons begrepp *politiska agendan*, *politiska beslutsagendan* samt *policy* som används. Dessa begrepp kan tolkas olika beroende på hur de används och därför kommer de att definieras i detta stycke. För att definiera *politisk agenda* och *politiska beslutsagendan* kommer Kingdons definition att användas. *Policy* definierar inte Kingdon och följaktligen kommer Åsa Knaggårds definition av Kingdons begreppsapparat där *policy* ingår att användas.

Politiska beslutsagendan definierar Kingdon som "*Decision agendas include only those subjects that are moving into position for some sort of authoritative decision, such as legislative enactment or presidential action.*" (Kingdon 2011;142). Beslutsagendan definieras således i denna uppsats som frågor som aktivt tas besluts kring, det vill säga de frågorna som beslutsfattarna har på sin agenda.

Politiska agendan definierar Kingdon genom "[...] is the list of subjects or problems to which governmental officials, and people outside of government closely associated with those officials, are some serious attention at any given time." (Kingdon 2011;3) Frågor som hamnar på den politiska agendan är frågor som centrala politiska aktörer arbetar med.

Policy definierar Knaggård som "[...] policy i Kingdons tappning i huvudsak hänsyftar till specifika förslag som olika grupper vill att regeringen ska genomföra. [...] policy inte bara om specifika förslag utan om hur frågor kommer att förstås och hanteras som politiska problem. Givetvis ingår förslag där som en del. Policyprocessen blir därmed en del av politiken och handlar därför också om makt" (Knaggård 2009;21). Policy kan följaktligen ses som en process med en rad beslut.

4.2. Tidigare forskning

Jag har inte hittat någon tidigare forskning kring varför Tyskland och Sverige agerade olika efter Fukushimaolyckan. Det finns forskning som menar att den tyska kärnkraftsavvecklingen beror på den starka miljörörelsen, vilket jag således har byggt min tes på (Morris, Jungjohann 2016; 201). Eftersom både Sverige och Tyskland ses som föregångsländer inom miljöfrågan blir det intressant att se varför de valde olika vägar efter Fukushimaolyckan.

Jahn Detlef studerar hur nya värderingar, sociala rörelser och gröna partier påverkar beslutsfattandet i Sverige respektive Tyskland. Artikeln anser att de västerländska staterna har nått sin gräns för tillväxt. För att kunna tillgodose sina energibehov har både Sverige och Tyskland nyttjat kärnkraftsenergin. Artikeln studerar hur anti-kärnkraftsrörelser påverkar energipolicyn i respektive land och ifall det finns en skillnad i hur policyprocessen påverkas. Resultatet visar på att anti-kärnkraftsrörelsen är mycket större i Tyskland än vad den är i Sverige. Det svenska motståndet ökade efter Tjernobylyckan men minskade återigen efter ett halvår. Ytterligare finner studien att även om den svenska energipolitiken skulle påverkas av miljörelser så sker inte det i samma utsträckning. Den tyska anti-kärnkraftsrörelsen är även mer införlivad i det tyska samhället (Detlef, 1992).

Jag vill undersöka vad det var som gjorde att Tyskland så drastiskt valde att avveckla kärnkraften medan Sverige bibehöll sin energipolitik är jag mer intresserad av att se vad det är som påverkar den politiska beslutsagendan och inte hur miljörelser i detta fall påverkar energipolicyn.

4.3 John Kingdons Flödesramverk

Kingdons ramverk handlar om varför frågor hamnar på den politiska dagordningen och vad det är som gör att en del frågor får större utrymme än andra. Kingdon beskriver i sin modell tre separata flöden som påverkar den politiska processen. De tre flödena är; problem, policy och politik. Kingdons flödesramverk fokuserar i stor utsträckning på agenda-sättandet och vidare på relationen mellan beslutsagendan och den politiska agendan. Dessa två agendor skiljer Kingdon på i sin modell. För att frågor ska nå den politiska agendan måste de ske en förändring i problem- eller politikflödet. När frågor istället når beslutsagendan handlar det om att de tre flödena har sammanlöpt (Kingdon 2003;142). Dessa tre flöden, eller processer som finns i det politiska systemet förklarar således vad den politiska dagordningen berör. Dessa tre flöden är oberoende från varandra men när de tre flödena sammanfaller öppnas ett policyfönster. Ifall policyfönster öppnas ökar sannolikheten att ett ämne tas upp på den politiska dagordningen. Modellen lägger stor vikt vid det slumpartade och när i tiden som utformning av beslutsprocessen skedde (Kingdon 2003;85).

4.3.1 Problem

Det första flödet är problem. Det är de politiska problemen som Kingdon vill rama in i problemflödet. Kingdon menar att ett problem inte är av naturen skapad, utan att det först uppstår när någon bestämmer sig för att göra något åt en rådande situation. Det finns tre olika sätt som ett situation kan ramas in som ett politiskt problem, Dessa tre tillstånd kategoriserar som: fokus på en särskild händelse, indikatorer och implementering av ett politiskt beslut (Kingdon2011;94-101).

Uppmärksamhet kan fokuseras på ett särskild tillstånd genom en kris eller konflikt, men det kan även ske genom att en symbol kopplas till en särskild händelse. Det kan även ske när inflytelserika personer som politiker är med om för de en ögonöppnande händelse. Indikatorer visar istället på en rådande förändring av ett tillstånd men inte förens en dramatisk händelse sker får problemet fäste. Implementering handlar om att ett policy inte ger de resultaten som är förväntade, eller att det är för kostsamt med den politiken som vill drivas(Kingdon 2011;94-101).

4.3.2 Policy

Policyflödet är den andra processen som Kingdon vill uppmärksamma. Denna process handlar framförallt om att konstruerar lösningar utan att ha en specifik händelse i åtanke. Olika policyförslag skapas, debatteras och omkonstrueras för att förhoppningsvis fångas upp av politiker för att sedan implementeras som lösningar på problem (Kingdon 2011;117). Ett policyförslag som är välarbetat och finns nära tillhands om ett problem uppkommer har större chans att hamna på den politiska agendan, för att därefter ytterligare ha en möjlighet att hamna på beslutsagendan (Kingdon 2011;143)

Kingdon liknar policyflödet med en soppa- *policy primval soup*, där flera olika idéer flyter samman. Där vissa idéer överlever och utvecklas via ett naturligt urval medan andra försvinner. Kingdon identifierar två grupper som influerar policyflödet, den ena gruppen är policy communities. Denna grupp består av specialister inom ett givet policyområde (Kingdon 2011; 117). Den andra gruppen är policyentreprenörer. Denna grupp består av folkvalda, forskningsorganisationer eller intressegrupper men med det gemensamma karaktärsdraget att de investerar tid och resurser, med förhoppning om en framtida avkastning. Policyentreprenörer vill att deras idéer och policyalternativ ska presenteras i olika sammanhang, för att deras policy ska sammanföras med problemet (Kingdon 2011;122). För att policyentreprenörernas förslag ska kunna få gehör måste de först mjuka upp policy communities. Genom att idéen först presenteras och får en chans att sjunka in innan de introduceras som riktiga förslag är det större sannolikhet att policyn får gensvar(Kingdon 2011;127-128).

4.3.3 Politik

Det sista av de tre flödena är politik. I detta flöde ingår valresultat, kampanjer, regeringsskiften, nationella opinionsyttringar, organiserades gruppers agerande och åsikter samt relationerna mellan grupper av regeringen, departement och myndigheter. Förändringar i politikflödet kan vara återkommande, som exempelvis vid regeringsval eller oförutsägbara som exempelvis svängningar i de nationella opinionen på grund av en katastrof (Kingdon 2011; 145-146).

Det politiska flödet påverkas av vilken konsensus som finns inom en viss fråga. Vid hög konsensus är det större sannolikhet att frågan hamnar på beslutsagendan. Detta gäller även ifall de organiserade grupperna och intressegrupper vill åt ett håll och beslutsfattarna känner av den drivkraften i samhället. Detta skapar en drivkraft och en vilja hos beslutsfattarna att gå åt samma håll. Om det istället finns en konflikt bland de organiserade krafterna kan det resultera i att beslutsfattarna implicit uppfattar en balans mellan de som är för och de som är mot ett förslag. Denna balans behöver inte resultera i att frågan inte kommer upp på beslutsagendan men det resulterar i att priset blir högre hos beslutsfattarna när ett förslag ska motarbetas eller få stöd(Kingdon 2011;150).

Sammanfattningsvis så genomsyrar de tre flöden och präglar besluts-och policyprocesserna. När de tre flödena konvergerar innebär det att en fråga hamnar på beslutsagendan. I denna undersökning kommer problemflödet att uteslutas. Skälet till detta beror dels på att kärnkraftsfrågan flera gånger har tagits upp, diskuterat och besluts har tagits i både Tyskland och i Sverige. Och dels för att min undersökning tar avstamp i Fukushimaolyckan, vilket var en betydelsefull händelsen. Kärnkraftsavvecklingen är således redan uppe på den politiska agendan, vilket är själva utgångspunkten i denna uppsats: att undersöka varför Tyskland och Sverige agerade olika efter Fukushimaolyckan.

5. Metod och material

I detta avsnitt kommer förts analysverktyget som är grunden för denna undersökning att presenteras. Därefter kommer de metodologiska överväganden som har gjorts inom ramen av det framtagna analysverktyget att beröras. Vidare kommer jag även redovisa för hur det empiriska materialet har valts ut.

5.1 Analysverktyg

För att kunna besvara min frågeställning måste jag ha ett ramverk där jag kan analysera min empiri. Mitt analysverktyg är utformat utifrån Kingdons flödesramverk. Ett fullskaligt flödesramverk skulle se till de tre flödena; problem, policy och politik, och skulle kunna tillskrivas de förklaringsfaktorer som Kingdon lyft fram i de olika flödena.

Tabell : Ett möjligt analysverktyg utifrån Kingdons flödesramverk

FLÖDE	FÖRKLARINGSFAKTORER			
Problem	Fokus på särskilda händelser	Indikatorer	Implementering av politiska beslut	
Policy	Väl utarbetat	Policy communities (=specialister)	Teknisk genomförbar	Överväger framtida begränsningar
Politik	Valresultat och regeringsskiften	Nationella opinionsyttringar	Organiserade grupper	Relation mellan departement och myndigheter

Kommentar: Förklaringsfaktorerna i tabell 1 är de faktorerna som Kingdon argumenterar påverkar respektive flöde.

Analysverktyget i denna uppsats kommer att utgå från analysverktyget ovan. En del av variablerna kommer att tas bort, för att förenkla och anpassa analysverktyget till frågeställningen som ska undersökas. Först kommer problemflödet att tas bort som nämnt i teoridelen, därefter kommer följande ändringar göras i policy-och politikflödet.

Policyflödet handlar om att utveckla lösningar på ett problem, utan att ha en specifik händelse som utgångspunkt. För att kunna mäta policyflödet kommer jag se ifall det finns lösningar på hur avvecklingen ska kunna gå till, samt ifall planen är rimlig. Enligt Kingdon är det aktörerna som har den viktigaste rollen i policyflödet. Aktörens viktiga roll beror på att det är de som kan utforma en policyplan och en möjlig lösning till ett problem. Om en sådan finns är det en större möjlighet att problemet tas upp på beslutsagendan. För att ta avstamp i detta har jag valt att utgå från tre aktörer som jag anser är viktiga aktörer i utformning och granskning av policy. Dessa är byråkrati, tankesmedjor och experter.

I det tredje flödet har jag definierat valresultat och regeringsskiften istället som parti som vill skapa konsensus. Detta beror på att politikflödet enligt Kingdon påverkas av vilken konsensus som det finns, desto högre konsensus det är desto högre är chansen att ett förslag kommer upp på beslutsagendan. Genom att se till hur mycket ett givet parti arbetar med att driva en fråga finns det en större möjlighet att skapa konsensus och få upp ett problemet på beslutsagendan.

För att undersöka ifall det finns en konsensus, kommer två partier att undersökas i respektive land för att se ifall det finns en enighet hos partierna. Begränsningen av två partier i respektive land beror på uppsatsens omfattning. Nationella opinionsyttringar är oförändrad och det som är intressant där är att se ifall det skett en förändring innan och efter Fukushimaolyckan. Om det finns en hög drivkraft bland folket bör det innebära att politikerna vill lyssna till folket. I de organiserade grupper har jag valt att se till miljörelser, därför att det är den grupper som jag enligt min tes tror är skälet varför Sverige och Tyskland agerade olika i respektive land. Jag tror att den tyska miljörelsen i större grad fungerade som en drivkraft i samhället.

Det förändrade analysverktyget kan sammanfattas nedan:

Tabell 2: Undersökningens analysverktyg

FLÖDE	FÖRKLARINGSFAKTORER		
Policy	Byråkrati	Tankesmedja	Experter
Politik	Parti vill skapa konsensus	Nationella opinionsyttringar	Miljörelser

Kommentar: Anpassat analysverktyg med förklaringsfaktorer som är relevanta för undersökningen utifrån Kingdons flödesramverk.

5.2 Undersökningens metod

Denna uppsats kommer att vara en jämförande fallstudie där den svenska och tyska kärnkraftspolitiken jämförs. Undersökningen är en kvalitativ fallstudie där syftet är att belysa hur olika aktörer har verkat kring kärnkraftsfrågan, för att se ifall det finns skillnader mellan Sverige och Tyskland.

En kvalitativ studie har som svaghet att den inte kan generaliseras i samma uträkning som en kvantitativ studie oftast kan. Eftersom tesen i denna studie är att miljörelser hade en betydelsefull roll så kommer studien att fungera som en generell studie i avseende att visa på den påverkande rollen som organiserade rörelser har på beslutsagendan. Syftet med denna studie är inte att verka som en teoriutvecklande studie av policyprocesser utan målet med undersökningen är att förklara ett specifikt fall.

Det empiriska materialet som har valt ut i i denna undersökning är utvalt utifrån de förklaringsvariablerna som är utformade efter Kingdons flödesteori. Urvalet av förklaringsvariablerna i denna undersökning är således utvalda med eftertänksamhet, ett resonemang som förhoppningsvis var tydligt. Då undersökningen går ut på att se ifall det finns ett underlag som den svenska respektive tyska regeringen kunde falla tillbaka på i avveklingsbeslutet har jag således i min empiriska undersökning gått tillbaka så långt som det finns tillgängligt material på de olika aktörernas hemsidor. Syftet med detta är att se hur närvarande en viss aktör har varit inom kärnkraftsenergifrågan.

Dokument som är av relevans kommer att väljas ut och kortfattat att sammanfattas för att se vad det är de olika aktörerna fokuserar på, och frekvensen av dokument eller information som aktören har tillgängligt. Materialet har valts utifrån tiden precis innan Fukushimaolyckan och sedan gått tillbaka så långt som det har funnit dokumentation ifrån, i syfte att se hur mycket de olika aktörer har velat påverka. Det har även tagits

hänsyn till att kärnkraftsfrågan har berörts, för att se ifall det finns aktörer som velat påverka beslutsfattandet. Därefter kommer varje förklaringsvariabler att sammanfattas för att efter det kunna föra en diskussion.

Inom policyflödet kommer följande aktörer att analyseras:

Policyflödet:

Byråkrati: Kommer i den här uppsatsen att definieras som den myndigheten som i uppdrag av sin regering har huvudansvaret för kärnenergin i sitt land. I Sverige är det den svenska energimyndigheten och i Tyskland är det den tyska myndigheten för miljö, naturskydd och kärnsäkerhet och förbundsdepartementet för energi och teknologi.

Tankesmedja: Syftet med tankesmedja är att påverka den politiska opinionen och sprida sina tankar och idéer till allmänheten. Här har den svenska tankesmedjan Cogito och den tyska tankesmedjan Heinrich Böll Stiftung som valt ut. Skälet till detta är de båda är tankesmedjor som är kopplade till respektive lands miljöparti. Därför kändes det lämpligt att välja dessa då både den svenska och tyska miljöpartierna bildades i och med kärnkraftsfrågan och således bör vara drivna inom kärnkraftsfrågan.

Experter: I Kingdons policyflöde är experter inom det givna området en betydelsefulla aktör. Experter kommer här att definieras som en person som är verksam på forskningsinstitution och universitet. För Sveriges kommer forskaren Yan Wang att användas och rapporten "Renewable electricity in Sweden: an analysis of policy and regulations." För att se vad experter anser om Tyskland energiomställning kommer Rolf Wüstenhagen och Michael Bilharz artikel "Green energy market development in Germany: effective public policy and emerging customer demand" att undersökas.

Inom politikflödet kommer följande aktörer att undersökas:

Politikflödet:

Partier: Partier vill driva sina frågor och vill få en konsensus i viktiga frågor enligt det givna partierna. Här kommer den svenska Miljöpartiet och det tyska Bündnis 90/ Die Grünen att undersökas. Skälet till detta är att de båda partierna bildades som en reaktion på kärnkraftsfrågan och således bör kärnkraftsenergifrågan fortfarande ses som en viktig fråga för respektive parti. Även svenska Moderaterna och tyska Christlich Demokratische Union Deutschland (CDU) kommer att användas. Dessa båda partier är för kärnkraftsenergi och således är det intressant att se deras åsikter kring frågan. Politikflödet påverkas av vilken konsensus det finns, det blir därför intressant att se ifall det finns en konsensus mellan Miljöpartiet och Moderaterna i Sverige och Die Grünen och tyska CDU i Tyskland.

Nationella opinionsyttringar: För att se hur svenskarnas åsikter om kärnkraft skiljer sig innan och efter Fukushimaolyckan kommer en SOM-institutets undersökning att användas och för att se tyskarnas åsikter kommer Deutsche Welles statistik att användas.

Organiserade grupper: De organiserade grupperna som har valts ut är respektive lands Greenpeace. Greenpeace är en oberoende organisation som grundades för att stoppa kärnvapenprov. Ifall det finns den stark drivkraft i samhället finns det en chans att politikerna känner av drivkraften och frågan tas upp på beslutsagendan Det är såldes intressant att se ifall respektive stats Greenpeace har arbetat för att driva på kärnkraftsfrågan.

6.Resultat

Följande avsnitt kommer att presentera det resultat som undersökningen har. Först kommer policyflödet att presenteras vad byråkratin, tankesmedjorna och experterna anser om en kärnkraftsavveckling. Därpå kommer politikflödet och vad partier, nationsopinionsyttringar och miljörelser anser om en avveckling.

6.1 Policyflödet

6.1.1 Byråkrati

Sverige

Barsebäck 2- Energimyndigheten

Rapporten är en bedömning om villkoren för att stänga ner Barsebäck 2 är uppfyllda. Myndigheten anger att "det kortsiktiga programmet bedöms uppnås, d.v.s. åtgärderna för minskad elanvändning och ökad produktion av el från förnybara energikällor har skapat förutsättningar för att kompensera ett bortfall av 3 TWh el per år". Myndigheten varnar för kortsiktiga risken med ökade koldioxidutsläpp men att långsiktigheten bör ligga till grund för avvecklingsbeslutet. Kortsiktigt skulle gaskraften kunna användas som ett alternativ, vilket är bättre än kolkraften ur ett klimatperspektiv. Myndigheten bedömer att de energipolitiska målen bör på uppfattas som långsiktiga av forskare, hushållen och näringslivet som bidrar till energiomställning. Vidare uppmuntras regeringens vilja att sluta en överenskommelse med kärnkraftsindustrin om en maxnivå av energi som skulle få produceras i reaktorerna för att därefter avvecklas (Andersson, Hurtig 2003).

Energi som miljömål- Energimyndigheten

Rapporten utreder risken för en eventuell konflikt mellan de miljö- och energimål som regeringen har beslutat om. "Energimyndigheten bedömer det som svårt, men tekniskt möjligt, att ta kärnreaktorer ur drift i den takt som 40 års livslängd innebär och samtidigt nå långtgående mål på klimatområdet. Detta torde kräva kraftiga insatser för att främja bl.a. förnybar energi, effektivare elanvändning och transporter med lägre utsläpp av växthusgaser". Det är alltså en kompromissbar målkonflikt som är tekniskt lösbar". Vidare menar de att det handlar i huvudsak om vilka kostnader som staten är beredda på. Kärnkraftsavvecklingen kan nämligen medföra andra kostnader som skulle påverka välfärden, tillväxten och sysselsättningen (Ebenå et al. 2007).

Sammanfattning: De båda rapporterna visar på att avvecklingen i Sverige är möjlig, genom att fasa ur kärnkraften och ersätta den med förnybar teknologi. Vidare finns det svårigheter med avvecklingen genom att möta kraven av sysselsättning och välfärd samtidigt som koldioxidutsläppen inte ökar. Ingen ut av rapporterna motsätter sig tillvägagångssättet av utfasningen av kärnkraften utan att det handlar om att visa på en långsiktighet inom energipolitiken samt vilka kostnader som man är beredd på.

Tyskland

Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act)

Rapporten handlar om hur införandet av EEG kommer att öka investeringarna i teknologi för förnybara energi, vilket kommer resultera i att den övergripande energiproduktionen kommer att öka med tio procent innan 2010. EEG är ett avtal mellan staten och kärnkraftsföretagen om en maxgräns som får produceras, samt att industrin inte får stämna staten vid en kärnkraftsavveckling. EEG kommer garantera kompensation för investeringarna och garanterar säkra investeringar. Myndigheten hävdar att koldioxidutsläppen kan minska med tre procent till 2010 enbart genom en ny generation av förnybara energikällor (Trittin 2000).

Energiekonzept- für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung

Rapporten utreder Tysklands möjligheter till en miljövänlig, säker och prisvärd energiförbrukning. Den tyska elförsörjningen kommer främst från kol och kärnkraft och den tyska myndigheten anger i rapporten att en övergången till förnybar energi kommer att kräva en avancerad modernisering inom energibranschen. Nya innovationer är nödvändiga för att en omställning till förnybara energikällor ska vara möjlig. Myndigheten uppger ett behov av kärnkraftsenergi för att tillgodose energibehovet medan en omställning till förnybar energi pågår. Kärnkraftverkens livstid kan behöva förlängas med 12 år (bmwi 2010).

Sammanfattning: De tyska myndigheternas rapporter visar på att den planerade tyska omställningen till förnybar energi är möjlig men att en utveckling är nödvändig. EEG var början till att öka möjligheterna till investeringarna. Rapporten från 2010 visar på att det har skett en utveckling inom teknologin för förnybar energi men att ytterligare innovationer behövs. Tillsvärdare finns det ett behov att behålla kärnkraften med en utveckling av förnybar energi sker.

6.1.2 Tankesmedjor

Sverige

Miljövänlig importerad etanol en absurd tanke

Artikeln är en debattartikel där författaren diskuterar huruvida elbilar kommer minska eller öka koldioxidutsläppen. Phil argumenterar att det är vanligt med felräkning av energisektorn, som ger resultat av att kärnkraftsavvecklingen skulle öka koldioxidutsläppen. Artikelförfattaren argumenterar även för att satsningar bör göras på olika typer av förnybara energityper. Och i övergångsfasen skulle kärnkraften kunna ersättas av importerad biomassa, sol eller väte från ökentrukturer tills de förnybara energikällor kommer igång med produktionen. En avveckling av kärnkraften är möjlig bedömer Phil (Phil 2006).

Strålande tider

Debattartikeln handlar om Sveriges elkonsumention och hur Jan Björklund vill öka kärnkraftsproduktionen, för att göra Sverige till ett starkt exportland av el och öka tillväxten. Artikeln tar upp problematiken att facken stödjer kärnkraftsenergin eftersom det genererar billig el som gynnar fabrikena. Eftersom att fabrikena sysselsätter människor i arbete måste vi ändå värna om att fabrikena blir kvar i Sverige. Således måste Sverige tillsammans med andra länder skärpa miljökraven för produktion i alla länder och inte fortsätta med subvention till experiment av ny kärnkraft(Sanne 2009)

Sammanfattning: Den svenska tankesmedjan Cognitos artiklar visar på att argumenten som används för kärnkraft som att det är billigare el och inte släpper ut koldioxid inte är hållbara argument. Kärnkraften är inte en hållbar lösning utan det behövs investeringar av teknologi av förnybar energi vilket skulle vara positivt för den ekonomisk tillväxt och klimatet. Det som behövs är en gemensamma miljökrav. Cognito vill visa på att kärnkraften inte är bra alternativ för miljön och genom satsningar på förnybar energi kommer även ekonomin att gynnas.

Tyskland

Nuclear Energy and Climate Change

Rapporten undersöker olika energikällors påverkan på klimatet och vilka konsekvenser en kärnkraftsavveckling skulle få. Syftet med artikeln är att utreda hur stater ska kunna föra en ambitiös klimat politik genom en energiomställning. Artikelförfattarna lyfter fram kärnkraften som en bidragande faktor till miljöutsläppen och problematiken ur en säkerhetspolitisk aspekt. Med den säkerhetspolitiska aspekten är det både risken för terrordåd och risken för en olycka som det syftas på. Vidare tar artikeln upp problematiken med att den nyutvecklade och säkrare teknologin är så pass dyr, att investerarna drar sig ur. Dock behov fler satsningar på förnybar energi (Matthes 2005).

Dealing with the financial and climate crisis

Artikeln berör finans- och klimatets framtid, med den gemensamma nämnaren av energipolitik. Artikeln undersöker vad för konsekvenserna finanskrisen under 2008 kan få på klimatkrisen. Det förutspådde att Tyskland inte skulle ha någon tillväxt 2009 Författaren menar att det finns en risk att finanskrisen prioriteras framför klimatkrisen, när de båda kriserna egentligen bör prioriteras. Genom en starkare ekonomi finns en möjlighet att handla med utsläppsrätter och för att utveckla grön teknologi. Den teknologin kan i sin tur leda till nya möjligheter och investeringsmöjligheter för finansmarknaden. Istället bör samhället satsa på förnybara energikällor och inte på kärnkraften eftersom det finns en ekonomiska problematik att använda kärnkraften som energikälla. Kärnkraftsenergi är en kostnadsintensiv energi, som inte kommer kunna överleva i en kapital-beroende miljö utan subventionering av staten (Kefferpüt, 2008).

Sammanfattning: Tankesmedjans artiklar fokuserar på energipolitiken och klimatpolitiken, och samspelet mellan dessa. En hållbar energipolitik gynnar klimatet och utveckling av teknologi för förnybara energikällor gynnar ekonomin. Vidare läggs fokus på säkerhetsrisken med terrordåd, olyckor och haveri i fokus.

6.1.3 Experter

Sverige

Renewable electricity in Sweden: an analysis of policy and regulations

Artikeln undersöker den svenska energipolicyns förändring i Sverige och möjligheterna till att gå över till förnybar energi. Forskaren undersöker problematiken kring att Sverige tagit beslut om att fasa ut kärnkraften genom att ersätta kärnkraftsreaktorerna med förnybar energi men att det inte finns en konsensus i vilken hastighet som avvecklingen ska ske i. Resultat visar på att målet om ställa om till förnybara energikällor finns kvar men att utvecklingen av teknologin som krävs är beroende av kärnkraftspolitiken (Wang 2004).

Tyskland

Green energy market development in Germany: effective public policy and emerging customer demand

Artikeln undersöker utvecklingen av förnybar energi i Tyskland mellan åren 1973-2003 och huruvida den förnybara energin kan ersätta kärnkraftsenergin. Wüstenhagen och Bilharz anger att stödet för att kärnkraftsavveckling var 46 % år 2000 och 61 % år 2003. Artikeln redogör för Tysklands utveckling och vad det är som gjorde det möjligt att gå allt mer till förnybar energi. År 2000 instiftades EEG som gick ut på att all kärnkraft ska vara avvecklad inom två decennium. Detta innebär att 35% av energikapaciteten behöva ersättas. Forskarna punkterar den viktiga rollen som EEG har spelat. Forskarna att det finns en stor efterfrågan av förnybar energi i Tyskland. Tyskland förnybara energi har gått från 2.8% år 1991 till 7.8 % år 2001 (Wüstenhagen, Bilharz 2004).

6.2 Politikflödet

6.2.1 Miljörörelse

Sverige

Kärnkraftsavvecklingen en möjlighet- inte ett hot

Det första som publicerats på Greenpeaces hemsida utöver bilder är ett pressmeddelande från maj år 1996 som informerar om ett brev har skickats till riksdagspolitiker. Syftet är att låta miljörörelsen i öst komma i tals om vad det tycker om den svenska avvecklingen av kärnkraft. Enligt Greenpeace har inte miljörörelsen och experter fått uttala sig om vad de tycker om kärnkraften och genom detta informationsbrev så ges de möjligheter till det. Brevets syfte är att visa på att avvecklingen är en möjlighet och inte ett hot (Greenpeace Sverige 1996).

Miljöfrågorna i valet 2006 av Lennart Daléus 2006

I och med valet 2006 publicerade Greenpeace en artikel om miljöfrågorna i valet 2006. I artikeln har riksdagspartierna fått svara på vad de anser om kärnkraften. Greenpeace radar upp att kärnkraften är en säkerhetsrisk och att den måste bort. Lösningen är energieffektivitet och förnybar energi. För att dessa lösningar ska få plats måste kärnkraften avvecklas. Greenpeace anser att det är fullt möjligt att avveckla kärnkraften till 2010. Greenpeace frågade partiledarna ifall minst en reaktor kommer avvecklas under kommande mandatperiod(Daléus 2006).

Alliansen energiposition ställer Sverige inför ett vägval i kärnkraftsfrågan

Greenpeace publicerar en debattartikel som diskuterar vägvalet som Alliansen står inför om kärnkraftens framtid. Centerpartiet vände i kärnkraftsfrågan och gick med på att riva avvecklingslagen och förbudet att bygga ny kärnkraft. Greenpeace argumenterar att satsningar tillåts av nya kärnkraftverk kommer det resultera i att färre resurser läggs på utvecklingen av förnybar energi (Tillman,Eriksson 2010).

Sammanfattning: Greenpeace vill visa på att kärnkraftsenergi inte är ett bra energialternativ, ur miljösyn och inte heller ur ett säkerhetsperspektiv. Vidare vill Greenpeace hålla regeringen och riksdagen ansvariga för kärnkraftsavvecklingen. Greenpeace vill se satsningar på teknologin

för förnybar energi eftersom att Sverige har valt att avveckla kärnkraften genom att gå över till förnybara energikällor.

Tyskland

ATOMKRAFTWERKE: ABSCHALTEN, LAUFZEITEN NICHT VERLÄNGERN!

År 2000 släppte Greenpeace en artikel som handlar om riskerna som kärnkraftverken för med sig. Trots ett beslut om nedstängning av kärnkraftverken så är en eventuell förlängning av reaktorernas levnadstid uppe på agendan igen. Artikeln lyfter upp att inget har förändrats gällande kärnkraftsenergin på de sju åren sedan man bestämde sig för att avveckla kärnkraften. Greenpeace anser att kärnenergin är den mest riskfyllda energikällan och att det inte är en nödvändig energikälla ur ett miljöperspektiv. Vidare bygger artikeln på sex argument varför kärnkraften borde avvecklas, argument som exempelvis att den är farlig ur ett säkerhetsperspektiv, att det inte är en billigare energikälla och att kärnkraften inte är ett bra alternativ ur ett klimatperspektiv (Greenpeace Tyskland 2000).

GREENPEACE WARNT AUF CDU-PARTEITAG VOR MERKELS ATOM-PLÄNEN

I protest mot CDU demonstrerar Greenpeace mot Merkels nya kärnkraftsplaner. Hennes planer var att förlänga livstiden för kärnkraftsreaktorerna, vilket skulle gynna de tyska energibolagen. Artikeln tar även upp CDU:s planer om att ett nytt slutförvar av avfallet ska byggas. En plan som har fått mycket kritik av experter. Vidare hänvisar artikeln till en nyligen framtagna studie av Greenpeace där studien visar på att det råder brister hos kärnkraftverken, även om CDU och kärnkraftsindustrin hävdar det. Artikeln avslutas med att hänvisa till att 70 % av befolkningen vill avveckla kärnkraften enligt siffror från Emnid, som Greenpeace har velat få framtagna och 58 % av CDU:s väljare vill inte att kärnkraften ska permanent bli en av energikällorna (Greenpeace Tyskland2 2005).

ATOMKRAFT IST EIN IRRWEG FRAU MERKEL

År 2010 avbildade Greenpeaceaktivisterna en bild med texten "ATOMKRAFT IST EIN IRRWEG FRAU MERKEL" på kärnkraftstornet Emsland. Protesten var mot den tyska regeringen Pro-kärnkraftsprogram. Greenpeace har skrivit en tillhörande artikel till bilden där artikelförfattaren uppmanar den federala regeringen till att avveckla kärnkraften. När den tyska regeringen fortsätter att satsa på kärnkraftsenergin går färre resurser till att utveckla sol, vind-och vattenverken. Greenpeace har utfört en studie tillsammans med Wupertal Intitute som visar på att naturgas är den enda konventionella energiförsörjningen som behövs medan utvecklingen av de förnybara energiförsörjningen pågår. Greenpeace menar att kärnkraften inte är en tillförlitlig energikälla ur ett säkerhetsperspektiv och skulle inte fungera som en kompensation när sol-och vindenergin inte räcker(Greenpeace Tyskland3 2010).

Sammanfattning: Greenpeace Tyskland rapporterar om hur den tyska regeringen inte håller löftet om en avveckling trots de risker som kärnkraften för med sig. Greenpeace vill även synliggöra den tyska befolkningens åsikter kring kärnkraftsenergi dels genom att ta fram statistik på hur många som är mot kärnkraften och dels genom att visa på Greenpeace egna aktivister och på de motdemonstrationer som uppstod när Merkel ändrade riktning på energipolitiken.

6.2.2. Politiska partier

Sverige

Avvecklingen av Kärnkraften- Miljöpartiet

Sammanfattningsvis handlar motionen om att Miljöpartiet vill avveckla två reaktorer inom en treårsperiod och att all kärnkraft ska vara avvecklad 2016. I motionen anges det främst fyra fall till att kärnkraften bör avvecklas. Miljöpartiet vill inte införa planekonomi och kan därför inte avgöra vilken effekt styrmedlet får, vilket innebär att det kommer behöva anpassas efter tiden (Motion 2003/04: N415).

Energipolitik -Moderaterna

Motionen handlar om att Sverige har goda möjligheter till ett samhälle med rimliga elpriser och ett välfungerande energisystem, på grund av vattenkraften och den kärnkraftspolitiken som fördes under 1950-60 talet. Motionen vill även att lagen om kärnkraftsavvecklingen ska upphävas. Genom att behålla kärnkraften kommer Sverige ha en säker energiförsörjning vilket kommer gynna det svenska näringslivet och miljön. Energipolitiken ska tillgodose en säker energi- och elförsörjning samt ska det ställas höga krav på energiproduktion ur ett säkerhets- och miljöperspektiv (Motion 2003/04:N342).

Kärnkraft-Miljöpartiet

Motionen handlar om att den svenska energiförsörjningen ska vara säker för människor, miljön, för sveriges ekonomi och mot avbrott. Motionen motsätter sig den sittandes regeringens beslut om att riva lagen som förbjöd byggandet av nya kärnkraftverk. Miljöpartiet menar att kärnkraften inte behövs. Lisa Nordin argumenterar att "Sveriges framtid ligger i att bli en ledande nation i omställningen till ett hållbart energisystem – inte i att vara en kärnkraftspark för andra länder" (Motion 2010/11:N422)

Kärnkraftens betydelse för att minska koldioxidutsläppen - Moderaterna

Motionen handlar om hur kärnkraften är positivt genom minskade koldioxidutsläpp och samtidigt bidra till ekonomisk tillväxt. Kärnkraftverk skulle bidra till att Sverige skulle kunna vara i framkant i att uppnå EU:s miljömål samtidigt som Sverige skulle kunna exportera el. I motionen argumenterar man för att regeringen borde göra en utredning hur en nordeuropeisk energimarknad med en gemensam nyttjande av kärnkraft skulle kunna leda till en mer integrerad energimarknad samtidigt som koldioxidutsläppen skulle minska (Motion 2010/11: N277).

Sammanfattning: Miljöpartiet anger i båda motionerna från 2003/4 och 2010/11 att kärnkraften bör avvecklas. Miljöpartiet menar att kärnkraften är dålig för miljön och säkerhetsrisken. Miljöpartiet argumenterar för att kärnkraften inte behövs dels för att Sverige kan nyttja andra energikällor samt att Sverige skulle kunna exportera förnybar energi. Moderaterna anser istället att kärnkraften skulle gynna det svenska näringslivet samt klimatet. Moderaterna vill upphäva avvecklingsavtalet för kärnkraften och satsa på en gemensam marknad.

Tyskland

Der Einstieg zum Ausstieg aus der Atomenergie- Die Grünen. 2001

Svarandet handlar om ändrandet av lagen "Atomic Energy Act" till en lag om hur en avveckling av kärnkraftsenergi för kommersiellt bruk ska gå till. Avtalet som ska bli lag handlar om att staten tillsammans med kärnkraftsindustrin kommer överens om en avveckling av kärnkraften, vilket kommer innebära en färdig avveckling 2021. Alliance 90/ De Grünen uppger att den nya lagen kommer att ge "Utfasningen av användningen av kärnkraft kommer att vara omfattande och irreversibelt reglerad inom denna lagstiftningsperiod". Reformen har fått kritik från oppositionen men Alliance 90/ De Grünen hävdar att det inte bara är Tyskland som kommer att avveckla kärnkraften, utan att de Europeiska unionens medlemmar kommer att följa efter (Plenarprotokoll 14/209).

Der Einstieg zum Ausstieg aus der Atomenergie- CDU. 2001

Frågan handlar om den avtalet som den röd-gröna regeringen vill ska bli till lag för att avveckla kärnkraften. CDU bedömer att det är förtidigt att avveckla kärnkraften. Partiet menar att "Företag och konsumenter skulle bli belastade i tider med ekonomiska svårigheter. De säkraste kärnkraftverken i Europa skulle stängas och mindre säkra i grannländerna skulle hålla kontakten". Partiet argumenterar ytterligare för att koldioxidutsläppen skulle öka som en konsekvens av kärnkraftsavveckling (Plenarprotokoll 14/209).

Entwurf eines Elften Gesetzes zur Änderung des Atomgesetzes- Die Grünen

Motionen handlar om att Die Grünen motsätter sig ändringarna av "Atomic Energy Act" som CDU vill genomföra, bl.a. ändringen av kärnkraftverkens livstid ska utökas med 12 år. partiet bedömer det problematiskt att ändra EEG, då "problemen med klimatförändringar, den växande hungern för energi, den växande bristen på resurser och de stigande energipriserna måste lösas samtidigt" vilket de menar att satsningar på förnybar energi kan lösa och inte kärnkraftsenergi. Ändringen av EEG kommer leda till att utvecklingen av förnybar energi kommer att minska (Motion 17/3485)

Energiekonzept umsetzen – Der Weg in das Zeitalter der erneuerbaren Energien- CDU

Syftet med CDU ansökan av ändringen av "Atomic Energy Act" är att nyttjande av kärnkraftsverk behövs för att möta det ökade energibehovet. CDU bedömer att målet är att uppnå "ren, säker och prisvärd energiproduktion" och för att göra det krävs kärnkraftsenergi. Vidare bedömer CDU att en hållbar energi- och klimatpolitik kräver stora investeringar under de närmaste åren och därför behövs kärnkraftsenergin för att kunna utveckla dessa innovationer, för att därefter avveckla kärnkraften (Antrag 17/3050).

Sammanfattning: CDU och Die Grünen är inte överens om när en kärnkraftsavvecklingen ska ske. CDU argumenterar för att Tyskland skulle missgynnas ekonomiskt med en energiomställning. Vidare menar de att i framtiden skulle en övergång vara möjlig men till dess behövs kärnkraften för att kunna utveckla teknologi för förnybara energi och därför behöver EEG ändras. Die Grünen argumenterar mot CDU och bedömer att EEG kommer leda till flera investeringar som kommer gynna miljön och ekonomin. Tyskland är redo för en energiövergång till förnybar energi.

6.2.3 Nationsopinionsyttringar

Sverige

Tabell 1 Åsikter om kärnkraftens långsiktiga användning i Sverige
– frågeformulering 2010-2016 (procent)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
avveckla kärnkraften snarast	8	10	11	11	11	12	12
avveckla kärnkraften, men utnyttja de 10 kärnkraftsreaktorer vi har tills de tjänat ut	31	34	37	39	38	38	40
använd kärnkraften och ersätt de nuvarande reaktorerna med som mest 10 nya reaktorer	27	24	25	23	25	22	19
använd kärnkraften och bygg fler reaktorer än nuvarande 10 i framtiden	17	11	11	10	9	8	10
ingen uppfattning/ej svar	17	21	16	17	17	20	19
summa procent	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	1653	1597	1524	1644	1709	1738	1650
andel avveckla	39	44	48	50	49	50	52
andel använd	44	35	36	33	34	30	29
övertikt avveckla	-5	+9	+12	+17	+15	+20	+23

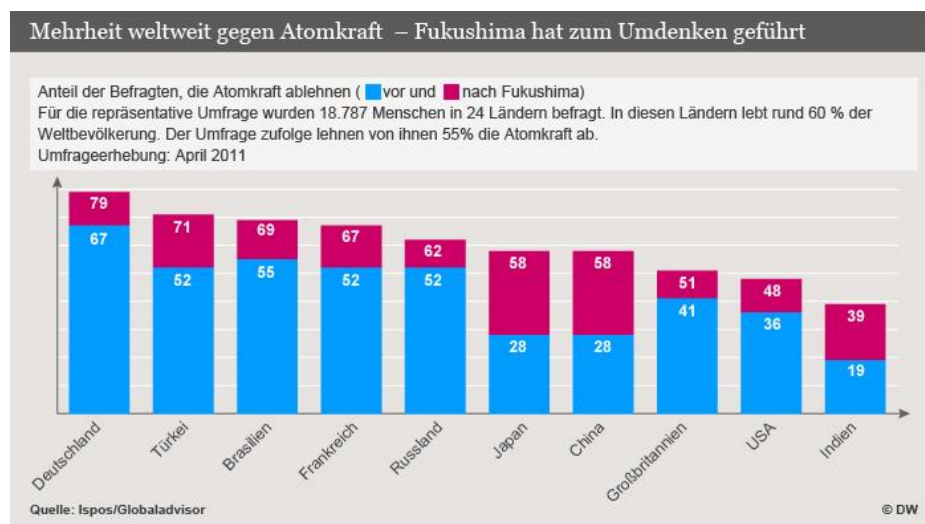
Kommentar: Frågan lyder: Vilken är din åsikt om kärnkraftens långsiktiga användning som energikälla i Sverige? Frågan ställdes för första gången i SOM 2010. Tre av svarsalternativen är något annorlunda formulerade jämfört med de formuleringar som används i den "äldre" frågan vars resultat redovisas i tabell 2.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2010-2016.

(källa: Hedberg, Holmberg)

I undersökningen som SOM-institutet genomförde kan man utläsa att ingen större förändring i opinionen skedde innan och efter Fukushimaolyckan. Den största förändringen skedde i gruppen som vill att antalet reaktorer ska utökas.

Tyskland

(källa: Rueter)

Översättning: Andel av de undersökta som avvisar kärnkraft (blått är innan och rosa är efter Fukushima). Det var 18 787 personer som intervjuades i 24 länder

cirka 60% av världens befolkning bor i dessa länder. Enligt undersökningen avvisar 55% av kärnkraften.

I undersökningen som Reuter gjorde i sin artikel för Deutsche Welle kan man utläsa att 67% var mot kärnkraften innan Fukushimaolyckan och efter olyckan så ökade antalet till 79 %.

7. Diskussion

I följande avsnitt kommer en redogörelse för resultaten från den genomförda undersökningen. Först kommer det ske en presentation och diskussion av skillnaderna och likheterna mellan de olika länderna inom policyflödet. Därefter kommer skillnader och likheter inom politikflödet belysas.

7.1 Policyflödet

Analysverktyget undersöker vad policyflödet anser om möjligheterna till en kärnkraftsavveckling. Detta sker genom de tre förklaringsaspekterna: byråkrati, tankesmedjor och experter. Resultaten mellan Sverige och Tyskland kommer att diskuteras för att visa på eventuella skillnader och likheter.

Kingdons teori om policyflödet bygger på att lösningar till ett problem redan är färdigkonstruerade, förhållandet mellan problem och lösning kan således enligt teorin sammanfattas som det omvända, lösningar letar efter problem. Det här verkar överensstämmer med Kingdons teori, en lösning i form av förnybar energi har utvecklats och kan lösa energibehovet. En lösning som även fungerar som ett sätt att avveckla kärnkraften. Vidare kommer denna analys bygga på konsensusen att i både Sverige och Tyskland är förnybar energi en lösning på ett problem.

7.1.1 Sverige

I det svenska fallet upplever jag att det finns en strävan av att nyttja förnybara energikällor. Diskussionen handlar om ifall det är genomförbart att gå över från kärnkraftsenergi till förnybar energi, och när i tiden det skulle ske.

Tankesmedjan Cogito förespråkar att lösningen på klimatfrågan och således även energifrågan är den förnybara energin. Cogito argumenterar för en energiomställning men för att det ska vara genomförbart måste fler investeringar av teknologin göras. Eftersom att tillväxten prioriteras görs inte de satsningar som behövs. Cogito föreslår att EU tillsammans tillsätta miljökrav och att kärnkraftssubventionerna tas bort. Detta kommer leda till att pengar istället kommer att läggas på att utveckla teknologi för förnybar energi. Således visar de på vad som behöver förändras för att det ska vara *genomförbart* att avveckla kärnkraften genom att nyttja förnybar energi istället. En av artiklarna visar på en tillfällig *lösning* är att importera biomassa i övergångsfasen. Cogito har en ”grön agenda”, vilket innebär att det prioriterar miljövänliga alternativ. Förespråkandet av den gröna agendan skulle det kunna ses som en svaghet i hur genomförbara förslagen verkar. Dock bör man ändå väga in att Cogito bidrar med att visa på att kärnkraftsenergin kan ersättas med förnybar energi. För att en policy ska bli till som den verkar menar Kingdon att flera idéer verkar och flyter samman, där en idé utvecklas till en policy. Detta bidrar tankesmedjor ytterligare till, att olika alternativ växer fram.

Kingdon lyfter fram vikten av att en policy får större gehör av beslutsfattarna om det skett en uppmjukning från de som förespråkar ett visst förslag. Denna typ av uppmjukning förs av tankesmedjor som verkar som en lobbyister. Cogito förespråkar förnybara energi som

en hållbar lösning på energi- och klimatproblemet. Uppmjukningen verkar ha skett genom tankesmedjans artiklar där de dels visa på att kärnkraften inte är ett säkert för människor eller bra för miljön. Vidare kommer Cogito inte med färdiga handlingsplaner för hur en avveckling av kärnkraften ska ske utan snarare olika lösningar på problematiken i olika artiklar. Cogito vill i sina artiklar visa på att kärnkraften inte är ett alternativ för miljön utan att vi måste välja andra klimatvänliga alternativ. Cogito menar att en utveckling av teknologi behövs och att det skulle gynna både klimatet och ekonomin.

Energimyndigheten har i uppdrag av regeringen ansvar för den svenska energihanteringen och därför är det av relevans att undersöka ifall de anser att en kärnkraftsavveckling är genomförbar. Energimyndigheten tar således inte fram någon egen policy i grunden men jag menar att de *kompletterar och utvecklar policyn* som ligger till underlag för regeringen. Kingdon teori om att lösning letar problem verkar överensstämma med det empiriska fallet vid granskning av energimyndighetens bedömning om en kärnkraftsavveckling. Där båda deras rapporter visar på att förnybar energi är ett alternativ till kärnkraften, ”ökad produktion av el från förnybara energikällor har skapat förutsättningar för att kompensera ett bortfall av 3 TWh el per år” (energimyndigheten 2003). Energimyndigheten bedömer att en kärnkraftsavveckling är genomförbar men att det finns en kortsiktig risk med ökad koldioxidutsläpp. De anger konkreta tillfälliga lösningar som import av naturgas. Energimyndigheten poängterar i de båda rapporterna att visa på långsiktighet inom energipolitiken samt att ”kräva kraftiga insatser för att främja bl.a. förnybar energi” (Andersson, Hurtig 2003). Vidare är det främst den andra rapporten som granskar ifall en konflikt föreligger mellan miljö-och klimatmålen. Myndigheten identifierar möjliga problem med en avveckling av kärnkraften samtidigt som de menar att det är tekniskt möjligt att avveckla men att det kommer handla om huruvida regeringen är beredda att ta den kostnaden. Myndigheten menar att en energiomställning är möjlig.

Vad experter i form av forskare anser om att förnybar energi skulle kunna vara en lösning på en kärnkraftsavvecklingen är intressant för att se ifall det är tekniskt genomförbart. Wang problematisera att utvecklingen av förnybar energi är beroende av vilken kärnkraftspolitik som förs. En bristande konsensus bland beslutsfattarna när kärnkraftsavveckling bör ske skapar det en långsiktig osäkerhet gällande framtidens energipolitik. Konsekvenserna blir att satsningarna på den förnybara energin minskar. Eftersom att det finns en konsensus att det är genom förnybar energi som kärnkraften avvecklas skapas det ett beroende av genomförbarheten om satsningar inte görs. Wang argumenterar för att förnybar energi är en lösning och att det även är genomförbart att fasa ut kärnkraften men att det är en problematik att utvecklingen av förnybar energi är beroende av den rådande kärnkraftspolitiken. Wang argumenterar för att det behövs en tidsram för avvecklingen, vilket skulle resultera i att utveckling av förnybar energi skulle gå framåt.

Sammanfattningsvis finns det en konsensus att avveckla kärnkraften genom att gå över till förnybara energikällor. Det är en bedömning som Cogito, Energimyndigheten och forskaren menar är en genomförbar lösning till kärnkraften. Viss kritik av genomförbarheten framkommer men det gör att en policy kan utvecklas och förbättras.

7.1.2 Tyskland

Även i Tyskland finns det en konsensus om att framtidens energiförsörjning sker via förnybara energi. Precis som i det svenska fallet diskuteras det när i tiden en möjlig energiövergång kan ske. De tyska myndigheterna ligger inte bakom policyn för en kärnkraftsavveckling, men genom granskning ifall en övergång till förnybar energi är möjlig kompletterar och utvecklar de policyn. Kingdon lyfter fram i sin teori *the policy primval soup*, där idéer lyfts fram och en del försvinner och andra utvecklas. Det skulle kunna gå att jämföras med vad myndigheterna verkar som, en plats där idéer formas och utvecklas till policys som kommer vara tekniskt genomförbara. Myndigheterna granskade bl.a. lagen EEG och påpekar hur viktiga den har varit. EEG har utvecklats ytterligare gånger sedan lagen trädde i kraft och många menar att det var starten på Energiewende. Myndigheten bidrar till policyutförandet genom att bedöma hurvida en omställning är möjlig sett till det tyska energibehovet och vidare ifall kärnkraften ska användas under omställningsfasen. Myndigheten uppger ett behov av kärnkraftsenergi för att tillgodose energibehovet medan en omställning till förnybar energi pågår och det kan vara nödvändigt att förlänga livstiden för kärnkraftverken. Myndigheten visar på att energiutvinningen från förnybara energin har ökat och således skulle ytterligare utvinning vara möjlig.

Tankesmedjan Henrich Böll Stiftung fokuserar på att energi-och klimatfrågan kan lösas med hjälp av förnybar energi, som även kommer att gynna ekonomin. Precis som i det svenska fallet har tankesmedjan en ”grön agenda” och vill visa på att lösning är förnybar energi och inte utveckling av den nya typen av kärnkraftverk. Tankesmedjan vill påvisa problematiken med att den nyutvecklade och således den säkrare teknologin är dyrare, vilket resulterar i färre investeringar. Tankesmedjan syfte är att verka för att påverka beslutsfattarna genom att ta fram olika lösningar. Den tyska tankesmedjan vill *mjuka upp* beslutsfattarna genom att visa på att ekonomin kommer gynnas av förnybar energi.

Experterna Wüstenhagen och Bilharz granskar arbetet som Tyskland har gjort hittills gällande förnybara energikällor genom att se till lagen EEG och dess resultat. Undersökningen visade på att lagen har lagt grunden för energiomställningen i landet. De argumenterar för fortsatta satsningar på EEG, för att en energiövergång ska vara genomförbar. De problematisera dock behovet av en energieffektivisering behöver göras. Forskarna visar även på den stora efterfrågan som finns av förnybar energi och det minskade stödet för kärnkraftsenergin. En efterfrågan som forskarna menar gör att genomförbarheten av en kärnkraftsavveckling ökar, när ett stöd hos opinionen finns.

Sammanfattningsvis finns det underlag hos myndigheterna, tankesmedjorna och experterna att genom implementering av förnybar energi så kommer en kärnkraftsavveckling att vara möjlig. Aktörerna argumenterar för att en omställning är genomförbar men att ytterligare investeringar av teknologin för förnybar energi måste göras för att helt möta behovet.

För att summera kan det konstateras att det inte finns några större skillnader mellan Sverige och Tyskland gällande ifall det finns underlag för en policy om kärnkraftsavveckling. I båda länderna finns det en konsensus om fasa ut kärnkraften genom att ersätta den med förnybar energi. Det finns likheter i utlåtande från aktörerna om att förnybar energi skulle kunna vara en lösning som även är bedömd som genomförbar efter granskningar av den nuvarande energiutvinningen och potential för utveckling. Bedömningarna främst från myndigheterna i både Sverige och Tyskland visar på svagheter men eftersom att förändringar föreslås utvecklas

respektive lands policy. Både tankesmedjorna förespråkar förnybar energi, då de menar att kärnkraftsenergi inte är ett bra miljöalternativ. Vidare finns det en skillnad i påverkningsarbetet, där svenska Cogito mer fokuserar på att kärnkraften inte är bra för klimatet, medan Henrich Böll istället visar på de ekonomiska vinningarna som förnybar energi skulle generera. Tankesmedjorna för således olika typer av uppmjukningsarbete för att påverka beslutsfattarna i respektive land att välja policyn som de förespråkar. Cogito förespråkar i större grad miljöaspekterna medan Henrich Böll vill visa på de ekonomiska vinningarna av förnybar energi.

Eftersom att myndigheterna, experterna och tankesmedjorna menar att det finns en lösning som även är genomförbar innebär det enligt uppsatsens teori att en policy om kärnkraftsavveckling har goda utsikter att komma upp på beslutsagendan i Sverige och Tyskland.

7.2 Politikflödet

Som analysverktyget visar är politikflödet uppdelat i tre delar: partier, intressegrupper och nationella opinionsyttringar. Först kommer en diskussion av Sverige och sedan Tyskland att genomföras där viden av konsensus av partierna kommer att diskuteras. Sedan kommer drivkraften hos Greenpeace i respektive land att analyseras. För att därefter granska nationsopinionsyttringar.

7.2.1 Sverige:

Det empiriska material visar på att det inte råder en konsensus mellan Miljöpartiet och Moderaterna när det kommer till kärnkraftsavvecklingen. Undersökningen visar inte bara på en bristande konsensus av tidsramen för avveckling, utan ifall en kärnkraftsavveckling ska ske överhuvudtaget. Moderaterna ville 2003 ”Motionen vill även att lagen om kärnkraftsavvecklingen ska upphävas. Genom att behålla kärnkraften kommer Sverige ha en säker energiförsörjning vilket kommer gynna det svenska näringslivet och miljön” (Motion 2003/04:N342) medan Miljöpartiet istället argumenterade för ” Miljöpartiet vill avveckla två reaktorer inom en treårsperiod och att all kärnkraft ska vara avvecklade 2016 ”(Motion 2003/04: N415). Respektive parti bibehöll sin ståndpunkt 2010 då Moderaterna argumenterade för att: ” Kärnkraftverk skulle bidra till att Sverige skulle kunna vara i framkant i att uppnå EU:s miljömål samtidigt som Sverige skulle kunna exportera el”(Motion 2010/11: N277) . Medan Miljöpartiet argumenterade för “Sveriges framtid ligger i att bli en ledande nation i omställningen till ett hållbart energisystem – inte i att vara en kärnkraftspark för andra länder ” (Motion 2010/11:N422). Miljöpartiet och Moderaterna har inte närmat sig varandra när det kommer till vilken typ av energipolitik som Sverige bör föra. Det är av viss intresse att se att alla motioner framkom efter val, 2003 var ett år efter valet och motionerna vid 2010 enbart var någon månad efter. Även om rådande konsensus mellan partierna inte har ökat över tiden kan det ha skett en utvecklingen av beslutsagendan efter valet 2010. Allianspartierna med Moderaterna i spetsen drev på frågan om att riva upp lagen om inga fler kärnkraftverk ska kunna byggas. Moderaterna kan ha sett valresultatet som ett sätt att känna att den nationella viljan gällande kärnkraft och att det finns motiv att föra en energipolitik där kärnkraften nyttjas.

Greenpeace Sverige vill precis som Miljöpartiet att kärnkraften ska avvecklas. Greenpeaces agenda är att visa på att kärnkraften både är dålig för miljön och en säkerhetsrisk. De vill som intressegrupp driva på en kärnkraftsavvecklingen innan 2010, eftersom det var slutdatumet som beslutsfattarna hade tagit efter folkomröstningen år 1980(Nationalencyklopedin 2018). Greenpeace vill visa att lösningen på klimat –och energifrågan är energieffektivisering samt

förnybar energi, inte kärnkraft. Empirin visar på att Greenpeace var aktiva när kärnkraftsenergifrågan var aktuell som exempelvis inför valet 2006 när en planerad avveckling skulle ske inom kommande mandatperiod. Mellan Greenpeace och Miljöpartiet finns det en konsensus att kärnkraften ska avvecklas, och att det ska ske snarast. Kingdon argumenterar för att om beslutsfattarna känner av att det finns en drivkraft i samhället att avveckla kärnkraften är det större sannolikhet att beslutsfattarna rör sig i den riktningen. Detta skulle möjligtvis även fungera åt andra hållet. Miljöpartiet bildades och valdes in i riksdagen p.g.a kärnkraftsfrågan. Även om det inte skulle finnas starka drivkrafter i samhället av en avveckling skulle det tänka sig att Greenpeace pressar Miljöpartiet att fortsätta driva på en avveckling.

Politikflödet påverkas ytterligare av hur den nationella opinionsyttringen ser ut enligt Kingdon. Förändringen av opinionsyttringarna i samhället har en viktigt påverkan på utfallet av policy. Den svenska opinion har skiftat genom åren, från att vilja avveckla kärnkraften efter Tjernobylyckan år 1986 till att svenskarna vänt helt och förespråkade kärnkraften. Alliansregeringens rev avvecklingsbeslutet från 1991 om att alla kärnkraftsreaktorer ska avvecklas innan 2010. Istället beslöt alliansregeringen 2009 att de tio reaktorerna skulle ersättas innan 2020 (Nationalencyklopedin 2018). Dessa förändringar och alliansens beslut visar på att opinionen inte ser kärnkraften som något större problem. Vidare visar statistiken som SOM-institutet tagit fram att det inte fanns någon stark opinion mot kärnkraften 2010. Ingen större förändring skedde heller efter Fukushimaolyckan, utan de flesta vill att kärnkraften ska nyttjas sin livstid ut. Den främsta skiftet som skett är att andelen som vill att flera kärnkraftsreaktorer ska byggas. Men att denna förändring beror på Fukushimaolyckan är svår att säga då detta alternativ även förespråkades vid folkomröstningen år 1980.

För att sammanfatta är rådande konsensus låg hos partierna i undersökningen, vilket påverkar möjligheterna till att frågan tas upp på beslutsagendan. Det finns inte heller en stark drivkraft i samhället mot kärnkraften, den svenska opinionen vill nyttja kärnkraftsreaktorerna möjliga tiden ut. Greenpeace försöker driva på frågan genom att kritisera kärnkraften och hur den inte är säker för miljön och människan främst genom artiklar men även visa hur partierna står i frågan.

7.2.2 Tyskland

De empiriska materialet visar på att det råder en bristande konsensus hos CDU och Die Grünen gällande kärnkraftsavvecklingen år 2001, Die Grünen vill att EEG ska bli en lag. CDU är emot lagförslaget och menar att: "Företag och konsumenter skulle bli belastade i tider med ekonomiska svårigheter[...]" (Plenarprotokoll 14/209). CDU motsätter sig inte en avveckling, utan bedömer att det är för tidigt. Bristande konsensus fortsätter 2010, när CDU vill förändra den lagen som Die Grünen införde. Die Grünen hävdar att lagförändringen kommer att leda till att utvecklingen av förnybar energi stannar upp. Vid både årtalen 2001 och 2010 var det förändringar som var på väg att ske, vilket resulterade i att både CDU och som Die Grünen ville delta i debatten där de båda partierna har ett intresse av att framföra sin ståndpunkt.

Drivkraften hos Greenpeace i Tyskland ökar när det är på väg att ske en förändring i kärnkraftsfrågan. Vid en förändring vill Greenpeace vara med och påverka så att beslutet som tas är det alternativet som de förespråkar. Greenpeace vill mobilisera en rörelse som är starkare än den rörelse som förespråkar kärnkraft. Då förbättras möjligheterna att påverka beslutsfattarna. Enligt den empiri jag funnit på tyska Greenpeaces sida produceras artiklar, pressmeddelanden, aktivistkampanjer samt information om demonstrationer. Greenpeace visar

sitt missnöje inför de förändringar som sker i politiken som förespråkar kärnkraften, genom motdemonstrationer och aktivistkampanjer men även genom att beställa statistik om hur opinionen kring kärnkraften ser ut. Allt för att påvisa för beslutsfattarna att majoriteten av tyskarna inte vill ha kärnkraft.

Tyskarna har sedan expansionen av de kommersiella kärnkraftverken varit kritiska och flera motdemonstrationer tog plats, exempelvis deltog 100 000 motdemonstrationer vid Brockendorf år 1981 (Morris, Jungjohann 2016;32). Innan Fukushimaolyckan var det 67 % som var mot kärnkraften och efter olyckan steg andelen till 79 %. Således fanns det en stark motrörelse innan men som ökade ytterligare efter olyckan. Dock är det av vikt att poängterar att det inte går att läsa av om det innebär att personerna vill ha en omedelbar avveckling eller ifall flera förespråkar att kärnkraften ska få verka ut sin livslängd. Givet att politikerna lyssnar in den allmänna opinion är det enligt teorin konstigt att Merkel kunde skjuta upp kärnkraftsavvecklingen 2005, trots att det mötes av stora protester (Morris, Jungjohann 2016;253).

Sammanfattningsvis är graden av konsensus låg hos partierna i både Sverige och Tyskland. Även om partierna i respektive land anser att en utveckling av förnybar energi är framtiden, är de inte överens om när i tiden en kärnkraftsavveckling ska ske. Den gemensamma drivkraften är följaktligen låg hos beslutsfattarna om en förändring av energipolitiken. Drivkraften hos Greenpeace i respektive land skiljer sig även åt, intresseorganisationerna vill att det alternativet som de förespråkar hamnar på beslutsagendan. Greenpeace har således inte någon kontroll över agendan men kan driva på och påverka beslutet som tas ifall beslutsfattarna känner av drivkraften i samhället. Det finns en skillnad i drivkraften hos Greenpeace i respektive land. Tyska Greenpeace håller i flera demonstrationer och aktiviströrelser mot kärnkraften för att visa på det tyska missnöjet mot kärnkraften, vilket även de nationella opinionsyttringarna visar på. Det finns ett starkare stöd hos anti-kärnkraftsrörelsen i Tyskland än vad det gör i Sverige baserat på Greenpeace möjlighet till mobilisering och även det starka opinionsstödet.

8. Avslutande diskussion

Sverige och Tyskland har agerat olika i efterskalvet av Fukushimaolyckan, vilket är intressant då båda länderna ses som föregångsländer inom klimatfrågan. Vidare förespråkade regeringar i de båda länderna nyttjande av kärnkraftsenergi och kärnkraftsavvecklingen var uppskjuten då beslutsfattarna ansåg att en övergång till förnybara energi inte ännu var möjligt. Efter Fukushimaolyckan gjorde Förbundskansler Merkel en helomvändning och påbörjade avvecklingen av kärnkraften medan Sverige beslut om kärnkraften låg fast. Den här uppsatsen har som syfte att förstå varför Tyskland beslöt att avveckla kärnkraften och Sveriges kärnkraftsbeslut låg fast. Den konkreta frågeställningen i denna uppsats var följande: *Varför hade inte Fukushimaolyckan lika stor i effekt i Sverige som den hade i Tyskland?*

Den här undersökningen har visat att drivkraften för en kärnkraftsavveckling var mycket högre i Tyskland än var den var i Sverige, vilket resulterade i att de tyska beslutsfattarna påverkades i högre grad och frågan togs upp på den politiska beslutsagendan.

För att en fråga ska tas upp på beslutsagendan måste problem, policy- och politikflödena sammanlöpa. Ifall detta händer öppnas ett fönster upp och frågan tas upp på beslutsagendan. Det kan konstateras att kärnkraftsfrågan är upp på den politiska agendan och förslag för en genomförbar avveckling fanns i både länderna men att den bristande konsensusen i båda länderna påverkade att ett beslut inte togs. Bristande konsensus bidrog till att politikflödets fönster var stängd i Sverige men aldrig helt stängd i Tyskland på grund av den starka drivkraften i samhället. Vilket resulterade att det öppnades upp efter Fukushimaolyckan.

Politikflödets fönster öppnades inte i Sverige. Den bristande konsensusen gjorde att frågan inte hamna på beslutsagendan för långvariga beslut, utan när ett parti fick möjlighet att driva på sina intressen men som återigen kan ändras när ett annat parti har en annan agenda. Drivkraften blir således längre från partierna vid en låg konsensus eftersom att det ofta kräver kompromisser att få igenom ett förslag med låg konsensus från andra partier. Eftersom även Greenpeace inte driver på kärnkraftsavvecklingen och det inte finns en stark opinion mot kärnkraften öppnas inte politikfönstret i Sverige.

De tre flödena konvergerade i Tyskland eftersom att det fann en stark drivkraft från Greenpeace i landet och för att innan Fukushimaolyckan var det en stark opinion mot kärnkraften. En drivkraft som beslutsfattarna inte kunde ignorera och således hamnade frågan på beslutsagendan.

Sammanfattningsvis hade inte Fukushimaolyckan inte lika stor i effekt i Sverige på grund av att opinion mot kärnkraft var lägre samt att Greenpeace inte drev på en avveckling i samma utsträckning i Sverige som de gjorde i Tyskland.

Slutsatsen i denna uppsats kan inte ses som generella, eftersom att jag har i min avgränsning av materialet bara sett till två partier i respektive land samt att jag även bara undersöker Greenpeace och inte flera andra betydelsefulla miljörelser. Dock så kan resultatet av denna uppsats användas som en indikator för att visa på den betydelsefulla rollen miljörelserna kan utgöra. Vidare forskning skulle följaktligen vara att undersöka alla partier i respektive regering men att även undersöka flera miljörelser. Det som skulle vara intressant att undersöka är vidgen av drivkraften hos olika miljörelser möjlighet till att påverka.

9. Referenslista

- Andersson, G. and Hurtig, S. (2003). *Barsebäck 2*. 1st ed. [ebook] Statens energimyndighet. Available at: [http://file:///Users/ellensilber/Downloads/Barseb%C3%A4ck%20%20\(5\).pdf](http://file:///Users/ellensilber/Downloads/Barseb%C3%A4ck%20%20(5).pdf) [Accessed 8 Apr. 2018].
- Antrag 17/3050. *Energiekonzept umsetzen – Der Weg in das Zeitalter der erneuerbaren Energien*
- Appunn, K., Bieler, F. and Wettengel, J. (2018). *Germany's energy consumption and power mix in charts*. [online] Clean Energy Wire. Available at: <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts> [Accessed 17 May 2018].
- bmwi (2010). *Energiekonzept- für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung*. 1st ed. [ebook] München: Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reatorsicherheit. Available at: https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/E/energiekonzept-2010.pdf?__blob=publicationFile&v=3 [Accessed 3 Apr. 2018].
- Daléus, L. (2006). *Miljöfrågorna i valet 2006*. [online] Greenpeace - oberoende, global miljöorganisation. Available at: <http://www.greenpeace.org/sweden/se/nyheter/nyheter/val2006/> [Accessed 9 May 2018].
- Detlef, J. (1992). Nuclear power, energy policy and new politics in Sweden and Germany. [online] *Environmental Politics*. 1(4). <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644019208414032?journalCode=fenp20> [Accessed 5 Apr. 2018].
- Ebenå, G., Engström, R., Jacobson, K., Petterson, M., Sjödin, J. and Skillius, Å. (2007). *Energi som miljömål*. 1st ed. [ebook] Statens energimyndighet. Available at: https://www.miljomal.se/Global/24_las_mer/rapporter/miljomalsradet/fu-08/underlagsrapporter-sektor/underlag-sektorsmyndighet-fu08-energimyndigheten.pdf [Accessed 5 Apr. 2018].
- Greenpeace Deutschland (2005). *GREENPEACE WARNT AUF CDU-PARTEITAG VOR MERKELS ATOM-PLÄNEN*. [online] Available at: <http://GREENPEACE WARNT AUF CDU-PARTEITAG VOR MERKELS ATOM-PLÄNEN> [Accessed 7 Apr. 2018].
- Greenpeace Sverige (1996). *Kärnkraftsavvecklingen en möjlighet- inte ett hot*. [online] Available at: <http://www.greenpeace.org/sweden/se/press/pressmeddelanden/kaernkraftsavvecklingen-en-moejl/> [Accessed 4 Apr. 2018].
- Greenpeace Tyskland (2000). *Atomkraftwerke: abschalten, Laufzeiten nicht verlängern!*. [online] Greenpeace. Available at: <https://www.greenpeace.de/themen/atomkraft/atomkraftwerke-abschalten-laufzeiten-nicht-verlaengern> [Accessed 4 Apr. 2018].

- Greenpeace Tyskland 2 (2018). *GREENPEACE WARNT AUF CDU-PARTEITAG VOR MERKELS ATOM-PLÄNEN*. [online] Available at: <https://www.greenpeace.de/presse/presseerklaerungen/greenpeace-warnt-auf-cdu-parteitag-vor-merkels-atom-planen> [Accessed 2 May 2018].
- Greenpeace Tyskland3 (2010). *Atomkraft ist ein Irrweg, Frau Merkel!*. [online] Greenpeace. Available at: <https://www.greenpeace.de/themen/atomkraft/atomkraft-ist-ein-irrweg-frau-merkel> [Accessed 8 May 2018].
- Hedberg, P. and Holmberg, S. (2017). *Åsikter om energi och kärnkraft*. 1st ed. [ebook] Göteborg: SOM- institutet, p.3. Available at: https://som.gu.se/digitalAssets/1621/1621903_--sikter-om-energi-och-k--rnkraft-2016--v1.pdf [Accessed 9 May 2018].
- Holmström, C. (2018). *Elproduktion - Ekonomifakta*. [online] Ekonomifakta. Available at: <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Energi/Energibalans-i-Sverige/Elproduktion/> [Accessed 17 May 2018].
- Karnatz, A. (2017). *Kampen om kärnkraften*. [online] Timbro. Available at: <https://timbro.se/smedjan/kampen-om-karnkraften/> [Accessed 11 May 2018].
- Kefferpüt, R. (2008). *Dealing with the Financial and Climate Crises | Heinrich Böll Foundation*. [online] Heinrich Böll Foundation. Available at: <https://www.boell.de/en/navigation/climate-energy-5478.html> [Accessed 6 Apr. 2018].
- Kingdon, J. (2011). *Agendas, alternatives, and public policies*. Boston: Longman.
- Knaggård, Å. (2009). *Vetenskaplig osäkerhet i policyprocessen. En studie av svensk klimatpolitik*. [online] Lund: Lunds Universitet. Available at: [http://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/vetenskaplig-osakerhet-i-policyprocessen-en-studie-av-svensk-klimatpolitik\(17905f87-c25d-4786-9436-4e90e17f28c8\).html](http://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/vetenskaplig-osakerhet-i-policyprocessen-en-studie-av-svensk-klimatpolitik(17905f87-c25d-4786-9436-4e90e17f28c8).html) [Accessed 1 Apr. 2018].
- Matthes, F. (2005). *Nuclear Energy and Climate Change*. [ebook] Heinrich Böll Foundation. Available at: https://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/ecology/NIP_6_MatthesEndf.pdf [Accessed 4 Apr. 2018].
- Motion 2003/04: N415. *Avvecklingen av kärnkraften*
- Motion 2003/04:N342. *Energipolitik*
- Motion 2010/11:N422 *Kärnkraft*
- Motion 2010/11: N277 *Kärnkraftens betydelse för att minska koldioxidutsläppen*
- Motion. 17/3485. *Entwurf eines Elften Gesetzes zur Änderung des Atomgesetzes*
- Morris, C. and Jungjohann, A. (2017). *Energy democracy. Germany?s Energiewende to renewables*. Cham: Springer International Publishing.
- Nationalencyklopedin, kärnenergifrågan*.<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/karnenergifragan> (hämtad 2018-05-18)

- Phil, E. (2006). *Miljövänlig importerad etanol en absurd tanke* | *Cogito*. [online] Cogito.nu. Available at: <http://www.cogito.nu/artiklar/miljovanlig-importerad-etanol-en-absurd-tanke> [Accessed 1 Apr. 2018].
- Plenarprotokoll 14/209. *Stenographischer Bericht*
- Riksdagen (2016). *Överenskommelse om den svenska energipolitiken*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Rueter, G. (2012). *Mehrheit weltweit gegen Atomkraft* | *DW* | 16.02.2012. [online] DW.COM. Available at: <http://www.dw.com/de/mehrheit-weltweit-gegen-atomkraft/a-15346351> [Accessed 10 May 2018].
- Sanne, C. (2009). *Strålande tider* | *Cogito*. [online] Cogito.nu. Available at: <http://www.cogito.nu/artiklar/stralande-tider> [Accessed 3 Apr. 2018].
- SCB (2016). *80 procent av elen kommer från vattenkraft och kärnkraft*. [online] Sverige i siffror. Available at: <http://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/energi/> [Accessed 13 May 2018].
- Strålsäkerhetsmyndigheten (2017). *Vårt arbete med stresstester - Strålsäkerhetsmyndigheten*. [online] Strålsäkerhetsmyndigheten. Available at: <https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/omraden/karnkraft/vart-sakerhetsarbete/vart-arbete-med-stresstester/> [Accessed 9 May 2018].
- Sveriges Radio (2011). *Knappt någon debatt i Sverige efter Fukushima - Radio Sweden på svenska*. [online] Sverigesradio.se. Available at: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3993&artikel=4494832> [Accessed 7 May 2018].
- Tiilman, L. and Eriksson, P. (2010). *Alliansens energiproposition ställer Sverige inför ett vägval i kärnkraftsfrågan*. [online] Greenpeace - oberoende, global miljöorganisation. Available at: <http://www.greenpeace.org/sweden/se/nyheter/nyheter/alliansens-energiproposition-s/> [Accessed 7 Apr. 2018].
- Trittin, J. (2000). *Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act)*. 1st ed. [ebook] The Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety. Available at: <https://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/arch/ger/resact.pdf> [Accessed 2 Apr. 2018].
- Wang, Y. (2004). *Renewable electricity in Sweden: an analysis of policy and regulations*. [online] China: International Department, Chinese Business Law Firm. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421504003258> [Accessed 6 Apr. 2018].
- Wüstenhagen, R. and Bilharz, M. (2004). *Green energy market development in Germany: effective public policy and emerging customer demand*. [ebook] St. Gallen: Institute for Economy and the Environment. Available at: https://www.alexandria.unisg.ch/41728/1/A08_Wuestenhagen_Bilharz_EnPol_2006.pdf [Accessed 17 Apr. 2018].